

„ჩვენ სოხუმში გემით დავბრუნდებით...“

(გურამ ოდიშარიას პროზა)

DOI: <https://doi.org/10.62119/critique.20.2025.9897>

თანამედროვე ქართულ პროზაში აფხაზეთი ერთ-ერთი მთავარი თემაა, რომელიც თითქმის ყველა მწერლის შემოქმედებაში გვხვდება სხვადასხვა მასშტაბით. გურამ ოდიშარია კი ის მწერალია, რომლის მხატვრული სამყაროს მთავარი ღერძი აფხაზეთია და ეს არცაა გასაკვირი, იგი ამ კუთხის შვილია და ყველაზე მტკივნეულად განიცდის მის დაკარგვას. მრავალმხრივია მისი შემოქმედება – პროზა, პოეზია, დრამატურგია, ესეისტიკა, პუბლიცისტიკა – და რასაც არ უნდა წერდეს, აფხაზეთი და ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი დომინანტურია ყველგან.

გურამ ოდიშარიას ორიგინალური სამწერლო სტილი აქვს. მისი ვრცელი პროზაული ტექსტები მხატვრულ-დოკუმენტური თხრობის საზღვარზე დგანან, ხშირად გვხვდება შიგადაშიგ ჩართული პუბლიცისტური ჩანართები და ლირიკული პროზის ელემენტები. მასთან არ გვხვდება სიუჟეტი კლასიკური სახით (კვანძის შეკვრა, ამბის განვითარება, კულიმინაცია, კვანძის გახსნა), მცირეა მხატვრული გამონაგონიც. წარსულის ან აწმყოს ცალკეულ ამბებს კომპოზიციურად თემისა და იდეის ერთიანობა ამთლიანებს.

„დევნილთა უღელტეხილი“ (1993) ცოცხალ და მძიმე შთაბეჭდილებებზე დაწერილი ტექსტია, რომელშიც მოთხრობილია, როგორ გადიან აფხაზეთიდან დევნილები სოხუმის

დაცემის შემდეგ მაღალმთიანი სვანეთის გზას ოქტომბერში ფეხით, რადგან კონფლიქტის ზონიდან გამოსასვლელი ყველა სხვა გზა ჩაკეტილი აღმოჩნდა. „მეორე დღეს საკენში ვართ – „აფხაზეთის სვანეთის“ ბოლო დასახლებულ პუნქტში. [...] აქედან იწყება უღელტეხილი, რომლის სახელი, ვისაც არ ვკითხე, ვერავინ მითხრა. უღელტეხილის გადალახვა მხოლოდ სამხიდიან სამხედრო „ურალს“, „ბმპ“-ს და ტრაქტორს შეუძლია, „ნივასაც“. მსუბუქი მანქანა იქაურ აღმართებს ვერ დასძლევს“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 556). ასეთ რთულ გზაზე ზამთრის პირობებში, თოვლსა და ყინვაში, მოუწიათ საკუთარი მიწიდან ლტოლვილებს ფეხით სიარული – ქალებს, ბავშვებს, მოხუცებს. უღელტეხილის გადალახვა ზამთარში ფეხით, თანაც სპეციალური ეკიპირების გარეშე, ადამიანისთვის ფიზიკურად თითქმის შეუძლებელი იყო, მათ, ფაქტობრივად, სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე გაიარეს. ამიტომ მოთხრობაში უამრავი ტრაგიკული, შემზარავი ფაქტია აღწერილი: როგორ ყრის ხალხი ნელ-ნელა სახლიდან გამოყოლილ მცირე ბარგსაც კი, რადგან ამ გზაზე წარმოუდგენელია ერთდროულად სიარული და თან რაიმე სიმძიმის ტარება; როგორ იყინებიან დაღლილი და დასასვენებლად მცირე ხნით ჩამოძვდარი ადამიანები; როგორ მშობიარობს ორსული ქალი, მკვდარ ნაყოფს აჩენს და თვითონაც იღუპება; როგორ უსკდება ვიღაცას გული დაღლილობისა და სიმაღლისგან და ადგილზევე ეცემა მკვდარი; როგორ ტოვებენ ადამიანები ოჯახის გარდაცვლილ წევრებს იქვე, დაუმარხავად და გზას აგრძელებენ, რადგან, ერთი მხრივ, გაჩერება სიკვდილს ნიშნავს, მეორე მხრივ კი, საფლავის გათხრა ყინვასა და თოვლში შიშველი ხელებით შეუძლებელია; როგორ ელუპება ხალხს შიმშილისა და სიცვისაგან ბავშვები და უძლურნი არიან ამ ყველაფრის წინაშე... „ოცდაათიოდე წლის კაცი ლოდზე ჩამოძვდარ, სასოწარკვეთილ დედას ეფერება, ადექო, ეხვეწება. ვერ დგება ქალი. ადექით, ქალბატონო, იარეთ, – ვემუდარებით ჩვენც.

ახალგაზრდა კაცი პურს გვთხოვს, ორი დღეა, არაფერი გვიჭამიაო, გვეუბნება. [...] ნერვებდაგლეჯილი, გულდამძიმებული დევნილები შიმშილის, წყურვილისა და ტვირთის სიმძიმის გამო ილუპებოდნენ, გამოსავათებულები ჩაიმუხლებდნენ სადმე, თვალს მილულავდნენ და მორჩა..." (ოდიშარია, 2013, გვ. 572).

„დევნილთა უღელტეხილს“ დიდი ემოციური ძალა აქვს, დამთრგუნველ შთაბეჭდილებას ახდენს თვითმხილველის მიერ აღწერილი საბედისწერო გზა. ამ ტრაგიკულ სიტუაციაში კი გადარჩენისა და სიკეთის მარადიულობის განცდას აძლიერებს ხვალისთვის გადანახული ის ერთი ნაჭერი პური, რომელსაც ორი დღის მშვიერ ადამიანს დაუფიქრებლად აძლევს მეორე. თუმც ამ ამბებს არც ღალატისა და ყაჩაღობის, სიცოცხლის გადასარჩენად მიმავალი ფეხშიშველი ხალხის მარცვის ფაქტები არ აკლია. მიუხედავად იმისა, რომ ამქვეყნიურ ცხოვრებაში გასაკვირი არაა ბოროტება, ასეთ სიტუაციებში მაინც გზარავს ადამიანური ემპათიის სრული არარსებობა.

მოთხრობაში აღწერილი გზა გოლგოთის გზაა, ვნებისა და განწმენდის, ცოდვისა და მადლის, სწორედ ასე აღიქვამს მას მწერალი: „დევნილთა უღელტეხილი ყველაზე მაღალი უღელტეხილია, მამულის უწმინდესი ჰაერით გაჟღენთილი, ყველა ამქვეყნიურ წვრილმანსა და დავიდარაბაზე, ფულსა და ღალატზე, სიბრიყვეზე, სიხარბესა და სულმოკლეობაზე მაღლამყოფი. უღელტეხილი – გოლგოთა სრულიად საქართველოს ცოდვებს მიეზიდება“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 582).

1995 წელს ქვეყნდება გურამ ოდიშარიას რომანი **„სიხუმში დაბრუნება“**, რომელიც, ასევე, აფხაზეთის დაკარგვის ჯერ კიდევ ცოცხალ შთაბეჭდილებებს შეიცავს. მასში გადმოცემულია, როგორ უჭირთ საკუთარი საცხოვრებლიდან იძულებით წამოსულებს ახალ სივრცეში დამკვიდრება. წარსულში დარჩა ბავშვობისა და ახალგაზრდობის ადგილები, მოგონებები, ის მჭიდრო სულიერი კავშირი, რომელიც ადამიანს საკუთარ სამ-

კვიდროსთან აქვს. „განა ოდესმე წარმოვიდგენდი ომს შენს დიდ დღესასწაულში? სისხლს შენს ქუჩებში? ცხედრებს შენს ზღვაში? გადაბუგულ შენობებს, გადამწვარ ხეებს, ყვავილებს? ცეცხლწაკიდებულ ცას? ვერასოდეს, ვერასოდეს, ვერასოდეს!“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 489).

„სოხუმში დაბრუნება“ ბედნიერი მოგონებებისა და უმძიმესი აწმყოს წიგნია. უცხო გარემოში განსაკუთრებით რთულია თავის დამკვიდრება, საკუთარი ადგილის პოვნა. ამიტომ გასაკვირი არაა, ადამიანები თავს რომ „სხვაგან“ გრძნობენ. რა თქმა უნდა, მდგომარეობას ამსუბუქებს ის, რომ სამშობლოში ხარ, თუმც მაინც ჭირს შეგუება. უდიდესი ტკივილია დაკარგული სახლი, შორს დარჩენილი მშობლიური ქალაქის მაგნოლიის სურნელი თუ ზღვის ხმაური, წყლის თავზე მოფარფატე თოლიები – ის, რაც თვალის გახელიდან გახსოვს. გადასარჩენად და გასაძლებად მეხსიერება გამუდმებით აბრუნებს ადამიანებს წარსულში და ამიტომაც ეს წიგნი სავსეა წარსულის გახსენებით, რასაც პერიოდულად ენაცვლება ის გაუსაძლისი ყოფა, რაც დევნილობას მოაქვს – ერთდროულად მატერიალური და სულიერი გაჭირვება. მწერალი ისე აწყობს კომპოზიციურად რომანს, რომ ერთმანეთს რიგრიგობით ენაცვლება აწმყო და წარსული: „კატერების ნავსადგური“ (სოხუმი), „ბერიას სახლი“ (თბილისი), „საწვიმარი ლაბადა“ (სოხუმი), „პურის მაღაზია“ (თბილისი) და ა. შ., სადაც თბილისი მძიმე და გასაძლები აწმყოა, გაჭირვება, უსახსრობა, უიმედობა, სოხუმი კი დაკარგული ბედნიერება, სილალე, სილამაზე, ბავშვობა... ამგვარი ხერხის გამოყენებით მწერალი განსაკუთრებით ამძაფრებს კონტრასტს და ხელშესახებად გვაგრძნობინებს საკუთარ მიწაზე დევნილი ადამიანის ყოფის ტრაგიზმს.

წიგნის ერთ თავში, რომელსაც „პათანატომიის განყოფილება“ ჰქვია, ერთი სოხუმური ოჯახის, ჩიკვილამეების, ტრაგედიაა მოთხრობილი. ომში უგზო-უკვლოდ დაკარგული მამა და

თბილისში, რესპუბლიკურ საავადმყოფოში, თავშეფარებული დედა და შვილები. მათთვის არ არსებობს ჭერი, სადაც ოჯახის გარდაცვლილი წევრის დასვენებას და პატივის მიგებას შეძლებენ. შვილები იქვე, საავადმყოფოს ეზოში არსებული პათოლოგიური განყოფილების შენობიდან აცილებენ დედას მარადიულ სამყოფელში. პანაშვიდზე მისული მთხრობელი რეალისტურად აღწერს არა მარტო ამ მწუხარე სურათს, არამედ იმას, რაც გარშემოა – ოთახის შუაში მიცვალებული, კედლებზე კი კარადები, სადაც სპირტში შენახული ადამიანის სხეულის ნაწილები აწყვია. სიკვდილით გამოწვეულ მწუხარებას უკიდურესად ამძაფრებს გარემო, თითქოს საშინელებათა ფილმში ხდება ეს ყველაფერი. „მაღალ კარადაზე შემოდგმული მინის ჭურჭლიდან კაცის პირდაფჩენილი, მოჭრილი თავი მიყურებს... თავს თვალები ნახევრად მოჭუტული აქვს და მზერას არ მამორებს, კბილებიც უჩანს – სანახევროდ ჩამტვრეული...“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 531). ამ ეპიზოდში ყველაზე ხელშესახებად ჩანს ომის რეალური სახე, ომისა, რომელიც ყველაფერს ანადგურებს ადამიანის გარშემო. ეს კერძო სურათი კი ზოგადი სახეა იმ უამრავი ანალოგიური ამბისა, რაც საკუთარ მიწაზე დევნილმა ქართველებმა გადაიტანეს.

რომანის მეორე ნაწილში ბოლო წლების აფხაზეთი დომინირებს და ბრძოლის სურათებიც იმატებს. დამაბულობა მწვერვალს აღწევს, როცა მწერალი დოკუმენტური სიზუსტით ყვება სოხუმელების, რეალური ადამიანების ტრაგიკულ აღსასრულს. განსაკუთრებით მძიმეა ის სურათი, რომლითაც ომი და სიკვდილი შემოდის მთხრობელის აღქმაში, როცა იგი იაზრებს, რა საშინელი განსაცდელის პირას დგას მისი სამშობლო. „ომი ჩემთვის ტანკები და თვითმფრინავები როდია, ჩემთვის ომის სურათი – სოხუმში, პუშკინის ქუჩაზე დაღუპული ბავშვის ცხედარია, სურათი, რომლის ფონი საოცრად ლურჯი და ასევე საოცრად მშვიდი, ბრძენი, ულამაზესი ზღვაა, სანაპიროს ადევნებული ლამპიონების ერთ დროს ქათქათა, თეთრი ქვის სვეტე-

ბია, მაგნოლიებისა და ოლეანდრების ხეებია, უმშვენიერესი დღეა, ისეთი, როგორიც ომის დღეების უმრავლესობა იყო საერთოდ“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 647).

ხომ უამრავი უმძიმესი სურათის მოწმეა მკითხველი, მაგრამ ეს პასაჟი სხვანაირად თრგუნავს ადამიანს. ქუჩაში დაგდებული ბავშვის დაფლეთილი ცხედარი საგონებელში აგდებს მთხრობელს, ვეღარ ხვდება, რა ქნას. ერთი მხრივ, მიცვალებულის პატივისცემის ტრადიციული ადათი, რომელიც უპატრონოდ მიტოვებისა და დაუმარხაობის უფლებას ართმევს, მეორე მხრივ კი, ომი, რომელმაც შესაძლოა განსვენებულთან თუნდაც მცირე ხნით შეჩერება სიცოცხლის ფასად დაგისვას. რა უნდა ქნას ამ დროს ადამიანმა? „ხომ მოვლენ ბავშვის დედა, მამა, ხომ წაიყვანენ ბიჭს სახლში, თავიანთ ციხე-სიმაგრეში, თავიანთ ციტადელში?.. ხომ არ დატოვებენ ბავშვს აქ?..“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 647). უმძიმესია იმის გაცნობიერება, რომ პერსონაჟი ამ ფიქრით თრგუნავს სინდისს და თავის გადასარჩენად სასწრაფოდ შორდება ქუჩაში დაგდებული უცნობი ბავშვის ცხედარს. საუბედუროდ, ტყვიების ზუზუნსა და ყუმბარების ხმაში თვითგადარჩენის თანდაყოლილი ინსტინქტი ადამიანობის გამოხატვის სხვა საშუალებას არ ტოვებს.

ომი განსაკუთრებით რთულია ბავშვებისთვის. ჩვენ ვიცით უამრავი ტექსტი, სადაც ბავშვის თვალთ დანახული ომი ან ომში მათი ცხოვრებაა აღწერილი. მაგრამ ბევრი სხვა მწერლისაგან განსხვავებით, ამ რომანში გურამ ოდიშარია სურათის დასამძიმებლად ასეთ ამბავს არ მოგვითხრობს. იგი მხოლოდ შედეგზე საუბრობს, ტრავმებზე, რომელსაც ეს ამბავი იწვევს ან გამოიწვევს მომავალში. ბავშვის ბუნებისთვის სრულიად წარმოუდგენელია ომის შინაარსის გააზრება, მისთვის სიკვდილს ჯერ კიდევ არ აქვს შეძენილი რეალური მნიშვნელობა. და რამდენადაც იგი რაციონალურად ვერ ხსნის ქალაქების ნგრევისა და ადამიანთა კვლის მნიშვნელობას, იმდენად უფრო ღრმა და

გაუწელებელ კვალს ტოვებს მის ბუნებაზე ეს სასტიკი ძალადობა. მისთვის ხომ სიკვდილი ზღაპრულ სამყაროში არსებობს მხოლოდ, სადაც სიცოცხლის დასასრული რაღაც კანონზომიერების დადასტურება, ბოროტის გაქრობა და სიკეთის გამარჯვებაა. ნამდვილი ომი კი მათი ბავშვური სამყაროს დეფორმაციას იწვევს, რაც მთელი შემდგომი ცხოვრების წითელი ხაზია. „და მაინც, ყველაზე საშინელი, რაც ომმა მოიმოქმედა, ეს ბავშვების სამყაროს გაწირვა იყო. თავდაყირა დააყენა ომმა მათი ზღაპრებისა და მათი დისნეის უმშვენიერესი ქვეყანა. ვუყურებ ნომარ ბავშვებს და ვხედავ, კიდეცაა ჰგვანან ისინი ბავშვებს და კიდეცაა არა“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 661).

ეს მხატვრულ-დოკუმენტური ტექსტი შეიძლება სუპერ-რეალისტური სტილის რომანსაც კი მივაკუთვნოთ. ამიტომ ერთიორად უფრო მძიმე წასაკითხი და გასააზრებელია, როცა გამოგონილი პერსონაჟების კი არა, ნამდვილ ადამიანთა განადგურებას კითხულობ, ბევრისთვის ნაცნობი და ახლობელი ადამიანებისას. ერთმა მეგობარმა მითხრა, ეს წიგნი ჩემი სტუდენტობის ისტორიაა და მის ყველა პერსონაჟს ვიცნობო. ასეთი განცდით დღეს ჯერ კიდევ ბევრი ადამიანი დადის საქართველოში.

გურამ ოდიშარიას ამ მრავალი თვალსაზრისით საყურადღებო ტექსტის კიდევ ერთი ნიშანი მძაფრი ანალიტიკური პასაჟებია, სადაც მწერალი ზნეობრივ და სულიერ მხარეზე საუბრობს, ადამიანთა პასუხისმგებლობის მნიშვნელოვან სფეროებს ააქტიურებს, იმის მიზეზებს ეძებს, რის გამოც ამ ტრაგედიის თავიდან აცილება შეუძლებელი გახდა. ზარივით რეკავს ამ ფონზე განაჩენივით თქმული ფრაზები:

„ჩვენ აფხაზეთის ომამდე ვიყავით დამარცხებული!

ჩვენ მაშინ დავმარცხდით, როცა სიძულვილის ესკალაცია განვავითარეთ, როცა ბოლმის შხამი ვანთხიეთ, იმის ნაცვლად, რომ გვეთქვა – „გვიყვარდეს ერთმანეთი!“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 676);

„ჩვენ აქ, თბილისში წავაგეთ აფხაზეთის ომი!“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 677);

„ჩვენ დაგვამარცხა უღმერთობამ!“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 678);

„ჩვენ სიძულვილის გამო დავისაჯეთ, სიძულვილისა და სიბრძნის გამო!“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 678);

„ჩვენ ტერიტორიულ ომში კი არ დავმარცხდით, არამედ ზნეობრივ ომში დავმარცხდით და, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარ თავთან!“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 679).

გურამ ოდიშარიას „სოხუმში დაბრუნების“ ეს მძაფრ სატირულ სტილში დაწერილი თავი საკმაოდ მძიმედ წასაკითხია, მკაცრია თავისი შინაარსით. მისი სიტყვები გაფრთხილებას, ამიტომაც გაისმის ასე ხმამაღლა და მთელი ძალით გაწნილი სილასავით მტკივნეულია: „ნურავის ჰგონია, რომ გადავლახეთ ის ავადსახსენებელი უღელტეხილი. ჩვენ შუა უღელტეხილზე ვიმყოფებით, სიკვდილ-სიცოცხლის სამანზე და იქვე დავრჩებით სამუდამოდ, სანამ ჩვენ გვერდით ადამიანები იხოვებიან...“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 679).

„სოხუმში დაბრუნებას“ სურათებისა და განწყობილებების ხშირი ცვალეზადობა ახასიათებს. ავტორი ცდილობს, მაღლიან არ დაამძიმოს სურათი და წარსულის სახალისო და საინტერესო ამბების გახსენებით მკითხველს სულის მოთქმისა და მოდუნების, ზოგჯერ კი გამხიარულების საშუალებას აძლევს. ეს ამ წიგნის კიდევ ერთი თავისებურებაა. მწერალი სოხუმსა და აფხაზეთს ერთი, მხოლოდ ტრაგიკული და სისხლიანი, მხრიდან კი არ გვაჩვენებს (მეტადრე მათ, ვისაც ამ მხარესთან ურთიერთობის პირადი გამოცდილება არ აქვს), არამედ მშობლიური მხარის სრულყოფილ სურათს ქმნის, დაუსწრებლად გვამოგზაურებს დღეს ბევრისთვის უცნობ სოხუმის ქუჩებში, გვაგრძნობინებს მის ზიზლსა და არომატს. ერთ-ერთი ასეთი თავია „სოხუმელი გიჟები“. ამბობენ, ყველა ნამდვილ ქალაქს თავისი გიჟი უნდა ჰყავდესო. ჰოდა სოხუმს ასეთი რამდენიმე ჰყავდა. „იც-

ვლებოდნენ სოხუმის, აფხაზეთის ხელმძღვანელები, თავკაცები, ლიდერები, მედროვენი. გიჟები კი მარადნი იყვნენ, უეშმაკონი, უნიღბონი, თავისუფალნი“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 705). და იქვე დიდი სიყვარულით ჩამოთვლის მათ: სიმღერისმოყვარული აპოლონი, ჩუმა – მეზღვაურის ზოლებიანი მაისურითა და ქუდით, პორტის მუშა გაბო, ცისფერთვალება კოტიკი და მარადონა – ყველაზე ცნობილი და პოპულარული, „ყველაზე მობილური გიჟი გიჟებს შორის“. როგორც ყველგან, აქაც ქალაქის კოლორიტის ნაწილნი იყვნენ ისინი, ყველაზე ლაღები და ნამდვილები, ყველაზე უღალატოები, მათი ნაირფერი ეროვნულობა კი სხვა ყველაფერთან ერთად სოხუმის ინტერნაციონალურ ხასიათსაც უსვამდა ხაზს: „გაბო ებრაელი იყო, კოტე – აფხაზი, ჩუმა – რუსი, აპოლონი – ქართველი, მარადონა – თვით მარადონასთვისაც უცნობი, გაურკვეველი ეროვნების. არც მე და არცერთი სოხუმელი მათ ჩხუბს არასდროს შევსწრებივართ. პირიქით, ხანდახან დაწყვილებულიც კი დადიოდნენ, მშაკაცურად. ვინ იცის, ამქვეყნად ჩვენზე – ჭკვიანებზე, მეტნი გიჟები რომ ყოფილიყვნენ, იქნებ არც დაგვტყდომოდა ის უბედურება, რომელსაც ომი ჰქვია სახელად“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 707). როგორც ბევრი სხვა პასაჟი ამ რომანში, ეს თავიც ომისა და მშვიდობის, სიკეთისა და ბოროტების, სიბნელისა და სინათლის დიქოტომიური დაპირისპირების ფონზე სიკეთის დომინირების ფუნქციას ითავსებს.

რომანის ბოლო თავს „სოხუმში დაბრუნება“ ჰქვია. ამგვარი თავი ტექსტში რამდენჯერმე მეორდება მცირედი ცვლილებებით და მას მკაცრი რეალობისა და „ქართული ჭირის“ გურამიშვილისეული სიმძაფრით აღწერის ფონზე რეფრენის ფუნქცია აქვს, რომელიც საბოლოოდ ბოროტებაზე სიკეთისა და ომზე მშვიდობის გამარჯვების რწმენას გვიმტკიცებს. ეს განუმეორებელი მოგონებებისა და მძიმე აწმყოს წიგნი დაბრუნების იმედით სრულდება, რაც გაძლებისა და სიცოცხლის გაგრძელე-

ბის, ურთიერთობების აღდგენისა და ბედნიერი მომავლის ერთადერთი პირობაა.

„ჩვენ სოხუმში გემით დავბრუნდებით.

იქნება დილა, ან შუადღე.

დღე – ნათელი, ცა – უღრუბლო, ზღვა – ულურჯესი, წყნარი, მთაწერსე.

[...]

გემზე დაუკრავენ მუსიკას. მუსიკა იქნება ისეთი, რომლის მსგავსი არასდროს არავის მოუსმენია.

როდესაც გავუსწორდებით ენგურს, გამოაცხადებენ, რომ აფხაზეთში შევდივართ. გული სხვანაირად დაიწყებს ფეთქვას. ფრთებს მოისხამს სხეული.

[...]

შემოგვხვდებიან მეგობრები, მეზობლები, ნაცნობები, უცნობებიც კი, ყველანი... ჩვენ დაგვხვდება ომამდელი სოხუმი და გვკითხავს, როგორ ვგრძნობთ თავს.

დიდებულად. დიდებულად. დიდებულად – ჩვენ ხომ უკვე სახლში ვართ!.. სოხუმში ვართ!...“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 735-737).

გურამ ოდიშარიას ყველაზე ცნობილი ნაწარმოებია **„პრეზიდენტის კატა“** (2008), რომელიც 15 ენაზეა ნათარგმნი (ინგლისურად, გერმანულად, ჩინურად, რუსულად, სლოვაკურად, აზერბაიჯანულად, ჩეხურად, ესტონურად, უნგრულად, სომხურად, უკრაინულად... 2017 წელს ითარგმნა და გამოიცა აფხაზურადაც).

ეს წიგნიც მხატვრულ-დოკუმენტური ჟანრისაა, მასში ორი ნარატიული ხაზია, სხვათა მოგონებები და საკუთრივ ავტორისეული ტექსტი, რასაც თავად მწერალი აღნიშნავს: „ამ წიგნის იმ თავებში, რომლებსაც „პრეზიდენტის კატა“ აწერია, თუ სადმე „მე“-ა ნახსენები, იცოდეთ, რომ ის „მე“ მე ვარ, ამ წიგნის ავტორი. სხვა ნებისმიერი (ანუ დანომრილი) თავების „მეები“ კი სხვები არიან. იმ „მეების“ ამბები მე მხოლოდ ჩავიწერე (ჩავი-

წერე მხოლოდ), „პრეზიდენტის კატის“ ამბავს კი თვითონ ვყვები (მე ვყვები). ამიტომაც, რა გასაკვირია, რომ სხვათა ამბების ჩაწერა გამიადვილდა, „პრეზიდენტის კატისა“ კი – ძალიან მიჭირს“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 374). ტექსტი გაფორმებულია მწერლისეულიძალიან საინტერესო შავ-თეთრი ილუსტრაციებით.

„პრეზიდენტის კატა“ გასული საუკუნის 60-80-იან წლებში აფხაზეთის კომუნისტური პარტიის პირველი მდივნის – მიხეილ ბლაჟბას – ცხოვრებასა და საქმიანობაზე მოგვითხრობს. ეს პიროვნება ჯერ კიდევ „სოხუმში დაბრუნების“ ფინალურ ნაწილში ჰყავს ნახსენები ავტორს, როგორც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პერსონა აფხაზეთში. „ხანდახან წინასწარგანსაზღვრულივით შეხვდებიან ხოლმე დროის რომელიმე განსაზღვრული მონაკვეთი და ზუსტად იმ მონაკვეთს მისადაგებული ადამიანი. სწორედ ასეთი იყო სამოციანი წლების დასაწყისის აფხაზეთი და ბლაჟბა“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 728). მოგვიანებით კი, 2007 წელს, მწერალმა უკვე ცალკე რომანი მიუძღვნა მიხეილ ბლაჟბას.

ეს ადამიანი არ იყო ჩვეულებრივი პარტიული ფუნქციონერი. გურამ ოდიშარიას მიერ დახატული მიხეილ ბლაჟბა ერთდროულად არის გულისხმიერი, ხალისიანი, სამართლიანი, მშრომელი აფხაზი კაცი, მაგრამ, ამავე დროს – ავანტიურისტი და ფანტაზიორი, რომელიც დაუჯერებელ ამბებს თხზავს და ძალიან ადვილად არწმუნებს ადამიანებს მათ სისწორეში. მაგალითად, შეუძლია, უცხოელი ტურისტები დააჯეროს, რომ რიწის ტბის სიახლოვეს არსებული ერთი ჩანჩქერის თეთრი ფერი მასში რძის შერევითაა განპირობებული – მაღლა არსებული ძროხების ფერმიდან ამ გზით ჩამოაქვთ რძე საწარმომდე; წამში შეთხზას ლეგენდა „უშგულის ჩაიზე“ და იაპონელი მილიარდერი, ჩაის მაგნატი ტაიდაი კასიო დაარწმუნოს, ეს ჩაი სპეციალურად მეომრებისთვის ჯერ კიდევ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე გამოიყვანეს ჩვენმა წინაპრებმა და მხოლოდ აფხაზეთის ტერიტორიაზე მოდისო. მწერალი გვიყვება ისეთ ამბებსაც, რომლებიც

რეალობა-ირეალობის ზღვარზეა, მაგალითად, ქართველი მეცნიერი ნამორაძის შესახებ, რომელიც მთელი ცხოვრება არისტოტელეს საფლავს ეძებდა. ფრანგი მეცნიერის, ჟან მელიეს, წიგნში ამოეკითხა ნამორაძეს ეს ცნობა და სჯეროდა, რომ დიდი ელინი ფილოსოფოსი სწორედ მდინარე ფაზისის პირას ცხოვრობდა და ბიჭვინთაში იყო დასაფლავებული (ოდიშარია, 2013, გვ. 421). მწერლის მიერ რეალურ ფაქტად მოთხრობილი ეს ამბავი აფხაზეთს მითოსურ საბურველში ხვევს და დაკარგული სამოთხის ასოციაციას კიდევ ერთხელ ქმნის.

მიხეილ ბლაჟბასთან ერთად ავტორი აღადგენს საქართველოს ამ უძველესი და ულამაზესი მხარის ცხოვრებას, მათ ხასიათს, ბუნებას, სოციალურ და კულტურულ გარემოს, ადამიანთა ურთიერთობებს და ა. შ. მიხეილ ბლაჟბა, რომელსაც წიგნში მწერალი იმ დროს საბჭოეთში გავრცელებული სახელითა და მამის სახელით იხსენიებს – მიხაილ თემუროვიჩი – თავის მხარეზე უზომოდ შეყვარებული კაცია, რომლის მთელი ცხოვრება მისი ქვეყანაა, მისი აფხაზეთი. ესაა ადამიანი, რომელიც მთელი არსებით ბუნების ტრფიალია, მისი მკვლევარი, მესაიდუმლე, ფლორისა და ფაუნის ჯადოქარი, ცოცხლებივით ესაუბრება ხეებს, ცხოველებსა და ფრინველებს, ყველანაირად უწყობს ხელს მეცნიერების ამ დარგის აღორძინებას და თავადაც დიდი წვლილი შეაქვს მასში – გამოჰყავს ახალი ჯიშები, ქმნის საცდელ მეურნეობებს და ეხმარება მათ განვითარებაში. წიგნის წაკითხვის შემდეგ ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, თითქოს ბლაჟბა აფხაზეთის ბუნების ნაწილია და თან ზოგადი სახეა თავისი ხალხისა. მწერლისთვის ომამდელი აფხაზეთი ღვთაებრივი წესრიგის სამყაროა, რითაც ბიბლიური სამოთხის ასოციაცია იქმნება. ადამიანები, რომელთაც აღწერს, ამ კონტექსტში თავსდებიან, რაიმე უარყოფითის აღწერის დროსაც კი ისე ატრიალებს ამბავს, რომ ნეგატიურ შინაარსს აცლის და ამ გზით ხსნის, განმარტავს ადამიანთა ქცევის მოტივაციას. მიხეილ ბლაჟბას სახეში

მკითხველი ორ სხვადასხვა ადამიანს ხედავს: ერთი რეალური, მეოცე საუკუნის 60-80-იანი წლების საბჭოთა პარტიული მუშაკი და მკვლევარია, მეორე კი – რაღაც განსაკუთრებული ნიჭითა და უნარით დაჯილდოებული, ადამიანობის ღვთაებრივი ხატის მატარებელი პიროვნება.

ავტორი გვიყვება იმ ამბებსა და ადამიანებზე, რომლებიც აფხაზეთისა და მისი ულამაზესი დედაქალაქის ეშხსა და კოლორიტს ქმნიდნენ, უბრალო სოხუმელებსა და მის უცხოელ სტუმრებზე, მთავარი პერსონაჟის მოგზაურობებზე საბჭოთა კავშირსა და მის ფარგლებს გარეთ. მოგვითხრობს საინტერესო ამბებს საბჭოთა პერიოდიდან, უმაღლესი პარტიული მუშაკების სტუმრობას (მაგალითად, სკკპ გენერალური მდივნის ნიკიტა ხრუშჩოვის მოგზაურობას აფხაზეთში), ჩვეულებრივი საბჭოთა მშრომელების ყოველდღიურ ცხოვრებას, მაგრამ რასაც არ უნდა მოგვითხრობდეს იგი, ყველგან ამ საოცარი მხარის უსაზღვრო სიყვარული იკითხება. წიგნის ერთ-ერთი მთავარი პერსონაჟი კი (ისე, როგორც სხვა რომანებისაც) ზღვაა – „ზღვა იყო ისეთი, თითქოს სადღაც, ძალიან ახლოს ღმერთი დასეირნობსო“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 374).

„პრეზიდენტის კატა“ ლირიკული პროზის ელემენტებს ატარებს, სათაურიც ასეთი ლირიკულ-მეტაფორულ-ფანტასმაგორიულია. ერთხელ მიხეილ ბლაჟბას ბესლეთისა და ზღვის შერთების ადგილას უპოვია წითური კნუტი და თავისი მეგობრის, დიდი ტკივილის მატარებელი ქალის, ზინაიდა ნიკოლაენასთვის უჩუქებია, რომელიც უმძიმესი პირადი ტრაგედიის შემდეგ ფიზიკურად დაუძლურებული საწოლიდან ვეღარ დგებოდა: „მკურნალი კატა მოგიყვანე, სპეციალურად გამოყვანილი ჯიშია. თვითონ ამერიკის პრეზიდენტმა ჯონ ფიცჯერალდ კენედიმ მაჩუქა. შეგიძლია, ასეც შეარქვა – ჯონ ფიცჯერალდ კენედი, ან უბრალოდ პრეზიდენტის კატა დაუძახე“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 442).

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, რომანის სიუჟეტი აფხაზეთის საბჭოთა პერიოდის ამბების თხრობაა. მაშ რატომღა დაარქვა ავტორმა მას „პრეზიდენტის კატა“? საქმე ისაა, რომ თხრობის ფოკუსში ექცევა ადამიანის გადარჩენის, იმედის სასწაულებრივი ძალის დემონსტრირება, რომელსაც შეუძლებელი შეუძლია. „ერთი თვის შემდეგ ზინაიდა ნიკოლაევნა კატასთან ერთად ჯერ ეზოში, მერე ქუჩაში, შემდეგ კი პიონერთა პარკშიც დასერილობდა“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 443). პრეზიდენტის კატა წიგნის ფინალში კიდევ ერთელ გაიელვებს, ტყვიების ფონზე, მშვიდობის დასასრულისა და ბოროტების აღზევების წინ. რომანის ტექსტის ზედაპირულ ქსოვილზე განფენილი ამბით, სადაც ზღვის პირას ნაპოვნი კატა სოხუმელი ქალის ახალი სიცოცხლის დასაწყისის მაპროვოცირებელი ხდება, ტექსტის ქვედა შრეზე იმედისა და გადარჩენის სახე-სიმბოლოა, რომელიც უჩინარდება. ომი ბიბლიურ სამოთხეს – აფხაზეთს უცებ სისხლიან და ცოდვილ მიწად გარდაქმნის, სადაც მშვენიერება თვალს მიეფარება, ვინ იცის, რამდენი ხნით.

„იღდა აგვისტოს 14. 1992 წლის აგვისტოს 14.

ზოგი სვამდა ჩაის, ზოგი სამსახურში იღვწოდა. ზოგი უკვე ზღვისპირა ბაღში თვლემდა, მაგნოლიების ჩრდილქვეშ. ზოგიც ზღვაში ნებივრობდა. ზოგიც...

და ვერავინ გაიგო, როგორ მოეპარა ომი ქალაქს, როგორ შემოსრიალდა, შემოგრუხუნდა, შემოხრიალდა...“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 477).

ბოლო ნაწილი განსაკუთრებით გაჟღენთილია ტკივილით, წარსულის ნოსტალგიით, ომი – ღვთებრივ წესრიგში შეჭრილი დიდი უსამართლობა, სისხლისღვრა, ქაოსი, ბედნიერი ეპოქის დასასრულია:

„ქუჩებში სხეულ-ცხედრები დარიალებდნენ. სამარეები უძირონი გახდნენ, დაკარგეს ფსკერი.

ზღვა მისგან თითქოს ზურგით შებრუნდა. მთელი ქალაქისგან შებრუნდა ზურგით ზღვა.

[...]

იარაღის აწყობის ხმა მამაკაცურია. ქალი-იარაღი არ არსებობს. მთელი ქალაქი მამაკაცური იარაღის ხმით ჩხაკუნობდა. ჩხარუნობდა და ჟღერიალებდა.

არცერთი ქალის სხეული არ ამბობდა, ხვალ მზე ამოვაო“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 480-481).

ბიბლიური წინამძღოლივით კვდება წიგნის მთავარი გმირი, რომელმაც ვერ დაიცვა და ვერ გადაარჩინა თავისი სამოთხე ბოროტების შემოტევისაგან, ამიტომ თვითონაც ტოვებს მას:

„უკანასკნელი, რაც გაიგონა, მკვდარი ჩიტის ხმა იყო – გაახილე თვალიო.

თვალი გაახილა და ღმერთი იხილა.

და გაოგნდა, ვერაფრით წარმოიდგენდა, რომ ღმერთი შეიძლება ასეთი ყოფილიყო“ (ოდიშარია, 2013, გვ. 487).

ასე სრულდება ეს წიგნი და ღმერთის მიწაზე ჩამოსვლით საბოლოოდ მაინც ომზე – მშვიდობის, ბოროტებაზე კი სიკეთის გამარჯვების რწმენას ტოვებს.

უაღრესად მძიმე ამბებს მოგვითხრობს გურამ ოდიშარია თავის რომანებში. მას არა მარტო სულს უშფოთებს, ფიზიკურადაც სტკივა მშობლიური მხარის ტრაგედია, მისი შემოქმედების მთავარი ღერძიც ესაა და მთავარი სატკივარიც. და ყველაფრის მიუხედავად, ომის, მკვლელობის, სისასტიკის, შეუბრალებლობის, განადგურების უმწვავესი სურათების მიღმა დაკარგული სამოთხის დაბრუნების უდიდესი იმედი ჩანს, გურამ ოდიშარია ხომ ერთ-ერთი ყველაზე იმედიანი ავტორია, რომლის ტექსტებიც უსაზღვრო სიკეთითაა სავსე. ოღონდ მშვიდობის, შერიგების, დაკარგულის დაბრუნების გზას ერთი მიმართულება აქვს და იგი პატიებაზე გადის.

„მოდით, უფლის, ცისა და მიწის, იესოს, ღმერთების, ღვთაებების, ბალახისა და ვარსკვლავების, მწვერვალებისა და ოკეანეების, ყოველი სულიერისა და ყოველი უსულოს წინაშე, წარსულისა და მომავლის წინაშე, საუკუნეთა ამ გზაგასაყართან ყველამ ყველაფერი ვაპატიოთ ერთმანეთს.

ყველამ ყველაფერი ვაპატიოთ ერთმანეთს!

ყველამ ყველაფერი ვაპატიოთ ერთმანეთს!

ყველამ ყველაფერი ვაპატიოთ ერთმანეთს!

ყველაფერი!“ (ოდიაშარია, 2013, გვ. 614-615).

ბიბლიოგრაფია:

ოდიაშარია, გ. (2013). *ოთხი რომანი*, თბილისი, „ბაკმი“.

Ada Nemsadze

“We will return to Sokhumi by ship...”

(Guram Odisharia's prose)

Abstract

Keywords: Abkhazeti, War, Sokhumi, Fiction-documentary prose.

Guram Odisharia stands out in modern Georgian prose for his focus on Abkhazeti as the main axis and theme of his literary works. And this fact is no surprise, since he is the son of this land and its loss is most painful for him.

Guram Odisharia is known for his original writing style. His lengthy prosaic texts stand on the verge of fiction-documentary nar-

ration. As for the individual events of the past and present, they are compositionally joined under the unified theme and idea.

The article analyses some of the write's texts: „**The Pass of the Persecuted**” (1993), which tells the story of the refugees from Abkhazeti passing through the most difficult path of Highland Svaneti on foot after the fall of Sokhumi; „**Return to Sokhumi**” (1995), which is full of still fresh and live impressions of losing Abkhazeti; and the most famous story of the author „**The President's Cat**” (2008), which traces the events from the life of Soviet Abkhazeti to the fall of Sokhumi.